

Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Turist Rehberliği Eğitimi

Uysal YENİPİNAR¹ & Ayşe ZORKİRİŞÇİ²

Özet: Turist rehberleri turistin ilk karşılaştığı ve ülke hakkındaki ilk izlenimleri aldığı turizm profesyonelleridir. Mesleğin kalitesini yükseltmek için Türkiye’de fakülte ve yüksekokul düzeyinde eğitim verilmektedir. Son yıllarda turist rehberliği bölümlerinin sayılarında artış görülmektedir. Çalışmanın amacı; Turist rehberlerinin birikiminde olması gereken temel konuları belirlemek ve eğitimde fark yaratacak yeni bilgi alanlarını saptamaktır. Bu amaçla, Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren turist rehberliği bölümlerinin mevcut ders programları ile Avrupa Birliği ülkelerindeki turist rehberliği eğitim programları incelenmiştir. Alan yazın ve içerik analizi birlikte sunulmuştur. Sonuç olarak; Türkiye’de yeni açılacak turist rehberliği lisans bölümlerinin tercih edilebileceği yeni ve güncel ders konuları belirlenmiş, öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Turist Rehberi, Lisans, Eğitim, Ders müfredatı

Tourist Guide Education in Turkey and European Union Countries

Abstract: Tourist guides are one of the tourism professionals that the tourists take first encounter and first impressions about the country. To improve the quality of profession, guidance education has begun at the level of faculties and college in Turkey. The aim of this study is to determine the absolute basic course topics and to identify new areas of knowledge that can make a difference. The existing tourist guide training programs of undergraduate level in Turkey and training programs in European Union countries are examined. Literature and content analysis are presented together. As a result; new and updated lessons are identified and recommendations are developed.

Keywords: Tourist Guide, Licence, Education, Course Syllabus

¹Yrd.Doç.Dr. Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Mersin.E-mail: uysalyenipinar@mersin.edu.tr

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Fakültesi. E-mail: bayindirayse@hotmail.com

1. GİRİŞ

Yoğun rekabetin yaşandığı turizm sektöründe ülkeler, tercih edilen destinasyon olabilmek için farklı stratejiler geliştirmekte, turist tatminine odaklanarak müşteri sadakati sağlamaktadır. Turist memnuniyetini ön planda tutan ülkeler, hizmet kalitesini yükseltmeyi hedeflemişlerdir. Turist rehberlerinin ülkeyi ve destinasyonu iyi tanıtması ve ziyaretçilerin tatil memnuniyetini, destinasyon sadakatini olumlu etkimektedir. Bu nedenle turist rehberinin yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip nitelikli turizm elçisi olması etkin ve kaliteli bir eğitim ile mümkün olabilir. Türkiye'nin geniş coğrafi alanı ve zengin kültürel mirasına sahip olması bunu zorunlu kılmaktadır. Yeni açılacak turist rehberliği bölümlerinin mesleğe yönelik gereksinimler ve gelişmeleri dikkate alan ders müfredatları geliştirmeleri farkındalık yaratıp mezunlarının istihdam edilebilirliğini kolaylaştıracaktır.

Türkiye gibi çok kültürlü ve uluslararası imaj sorunu olan ülkelerde turist rehberliği mesleği kilit öneme sahip bir meslektir. Turist rehberliği tarihi yönden insanlığın en eski faaliyetlerinden biridir. İki bin beş yüz yıl öncesinden beri var olan rehberler, modern kitle turizminin başlaması ile birlikte seyahat endüstrisinde en önemli etken haline gelmişlerdir. Öyle ki Rabotic günümüzde turist rehberinin olmadığı bir turizm sektörü düşünemeyeceğinin altını çizmiştir (Rabotic, 2008: 7). Osmanlı İmparatorluğu döneminde imparatorluğun başkenti İstanbul yabancı temsilciler, tacirler, gezginler ve sanatçıların ilgi odağı olmuştur. 1789 Fransız Devrimi ile başlayan ulusçuluk hareketi, Osmanlı İmparatorluğu egemenliğindeki ülkeleri de etkilemiştir. Bu ülkeler kendilerine güçlü Batılı ülkelerde taraftar bulabilmek için Osmanlı karşıtı, çoğu doğru olmayan söylemler üzerine kurulu propagandalar yürütmüşlerdir. Olumsuz propaganda Şark Ekspresi ile İstanbul'u ziyarete gelen yabancı turistleri etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu bu tarz olumsuz propagandaları önlemek için rehberlik hizmetini nizamname ile izne bağlamış, rehberlerin sayısını sınırlamıştır. Osmanlı'daki rehberlik mesleği ile ilgili bu düzenleme daha sonraları kritik ve karmaşık geçmişe sahip İsrail, Mısır, Yunanistan gibi ülkeler tarafından da benimsenmiştir (Ahipaşaoğlu, 2002: 221). İnsanların yaşadıkları mekânların dışına çıkma eylemleri insanlık tarihi kadar eskilere uzamaktadır. Turist rehberliği mesleği ise grup seyahatlerinin başlamasıyla tarihsel süreç içerisinde saygın bir meslek konumunu almaya başlamıştır (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2010: 24). M.Ö. VII. yüzyılda düzenlenen spor karşılaşmalarını izlemek isteyen çok sayıda atlet ve komşu ülke halkı olimpiyatların düzenlendiği kentlere seyahat etmişlerdir. Bugünkü anlamda olmasa da sportif seyahat olayı gerçekleşmişlerdir. Yunanlı tarihçi ve coğrafyacı Herodot ülkesinin ilk tercüman rehberlerinden birisi olmuştur.

Heredot gezdiği yerlerin adetlerini ve geleneklerini öğrenerek beraberindekilere aktarmış ve böylece kültür turizminin tarihi öncülüğünü yapmıştır. Resmi iş gezilerinde gezgincilere yol gösteren, yardım eden kişi anlamına gelen tur liderliği geleneğini başlatanlar da Yunanlılardır. “*Praxemos*” adındaki ilk rehber kitap da bu dönemde yazılmıştır (Çimrin, aktaran Tetik, 2012: 214).

Roma İmparatorluğu döneminde Roma imparatorlarının özel yelkenlileri ile Mısır’a gerçekleştirdikleri geleneksel ziyaretler M.S.I. yüzyılda Mısırlı rahiplerin rehberliğinde gerçekleştirilmiş ve yazılı kayıt altına alınmıştır. Dünyada rehber öncülüğünde yapılan ilk seyahatler olarak bilinmektedir. Patar’a da komşu kentlerin yeri ve uzaklıklarını gösteren M.S.VI. yüzyıla tarihlenen dikit, Anadolu’daki yoğun seyahat trafiğini gösteren bir belge niteliğindedir. Asurlular, Yunanlılar, Mısırlılar ve Romalılar dönemlerinde bu tarz seyahatlerin büyük ihtimalle olduğu düşünülmektedir. Bu dönemdeki seyahatlerin organize edildiği düşünülmektedir. O dönemlerde bu organizasyonların askeri, ticari ve idari 1 edenlerle yapıldığı sanılmaktadır. İdari nedenler ile yapılan seyahatler genellikle merkezi hükümetten uzak eyaletlere, iletişim amacıyla gönderilen ulakların seyahatleri gibi seyahatlerdi (Ahipaşaoğlu, 2001: 8). XI.-XVI. yüzyıllarda gerçekleştirilen Haçlı Seferleri de büyük kitlesel hareketler açısından geniş organizasyonlu yolculukların ilk örneğini oluşturmuşlardır. Gerçekleştirilen bu seferler Avrupalıları Ön Asya ülkelerinin esrarlı ve egzotik atmosferiyle buluşturmuş, İslam uygarlığın yakından tanıma fırsatı tanımıştır. Bu seferlerden sonra Avrupalı asillerin şatoları doğu kaynaklı halılarla süslenmiştir. Çeşitli kumaşlar, güzel halılar, ipek ve pamuklu dokumalar, belki o dönemlerde de tercüman rehberlerin özel çabalarıyla Avrupa’ya gitmiştir (Değirmencioğlu, 1998: 10).

XVI. yüzyıla gelindiğinde İngiltere’den Avrupa kıtasına yapılan ve “*Büyük Tur*”(Grand Tour) olarak nitelendirilen seyahatlerdir. Soylu ve zengin aristokrat çocuklarının eğitimleri için Avrupa kıtasının önemli şehirlerine yaptıkları yolculukları kapsayan üç yıl süren bir gezidir. Bu dönemde genç centilmenlerin seyahatlerini anlatan rehber kitaplar, günlükler çoğaltılmıştır. Zengin genç ziyaretçiler Avrupa Kıtası’nın antik kentleri, kültür merkezleri ve mimari yapıtları gezip bilgi edinme gereksinimleri turist rehberi ihtiyacını doğurmuştur (Polat, aktaran Tetik, 2006: 3). I. Dünya Savaşı’ndan sonra motorlu araçların, II. Dünya Savaşı’ndan sonra sivil hava taşımacılığının gelişimi, uluslararası turizm hareketlerinin artması ve paket turlara ilgi sonucu 1930’lardan sonra yerel rehber eğitimi önem kazanmaya başlamıştır (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2010: 27). XX. yüzyıl başlarında İngiltere’de Londra Kulesi ve Windsor Sarayı rehberli gezilere açılmış, bazı

seyahat acenteleri rehber istihdam etmeye başlamışlardır. Ancak, bölgesel olarak rehberlerin eğitimi ve örgütlenme çalışmaları 1930'lu yıllardan itibaren başlamıştır. Turizmin gelişmesi ve kitle turizminin başlaması ile turist rehberliği hizmeti zorunluluğu doğmuştur (Polat, aktaran Tetik, 2012:216).

Turist rehberliği mesleğinin Türkiye'deki temelleri, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde atılmıştır. İstanbul günümüzde olduğu gibi o zaman da yabancılar için çekim merkezi olma özelliğini koruyordu. İstanbul, Osmanlı ve Bizans imparatorluklarına başkentlik yapmış olması sebebi ile yabancı devlet adamları ile Hıristiyan ziyaretçilerin akınına uğramaktaydı. 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile vatandaşlar ve yabancılar için hukukî ve malî güvenceler sağlanmış, eğitim, güzel sanatlar ve ticaret alanlarında Avrupa ile ilişkiler artmıştır. Bununla beraber ulaşım teknolojisindeki gelişmeler Osmanlı Devleti başkentine gelen giden ve hatta yerleşen yabancı sayısının artışına da neden olmuştur (Gülersoy, aktaran Değirmencioğlu, 1998: 14). Müslüman Türk nüfusun yabancı dil konusundaki yetersizliği, Osmanlı döneminde rehberlik mesleğini azınlıkların yapmasına neden olmuştur. Hiçbir eğitimden geçmemiş, belli başlı eserleri okumamış, bilgileri kulaktan dolma ve kendi gezilerine dayalı bu ilk tercüman rehberlerin, Osmanlı Devleti'nce haklarının korunmadığı yönündeki kişisel görüşlerini yabancı konuklarla paylaşımları, ülkedeki azınlıkların ezildikleri yönünde bir kanının gelen ziyaretçilerde yaratılmasına yol açmıştır (<http://megep.meb.gov.tr> (3 Aralık 2013)). 1923 yılında kurulan ve günümüzdeki adı Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu olan "*Türk Seyyahatin Cemiyeti*" bugünkü anlamda olmasa bile, tercüman rehber yetiştirmede önemli bir rol oynamıştır. Yabancı uyrukluların ve azınlıkların tekelinde olan bu mesleğe Türk gençlerini yönlendirme başarısını sağlamıştır (Değirmencioğlu, 1998: 16).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından iki yıl sonra, 8 Kasım 1925 tarih ve 273 sayılı "Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname" yayınlanarak cumhuriyet döneminin rehberlik mesleği ile ilgili ilk kuralları ortaya konmuş oldu. Mesleğe gireceklerin uymaları gereken esasları 11 madde ile ortaya koyan bu kararname mesleki eğitimi de ilk defa gündeme getirmiştir. Kararnamenin üzerinde durduğu en önemli konu tercüman rehberlerin eğitimiydi, ancak turistik faaliyetlerle ilgili bir kuruluş olmadığından rehberlerin yeterliklerinin saptanması konusundaki sınav koşulu kâğıt üzerinde kalmıştır (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2010:133). Bakanlığın oluşturulması ardından Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliğine temel olacak ilk yönetmelik "*Tercüman Rehber Kursları ve Tercüman Rehber Yönetmeliği*" 3 Eylül 1971 gün ve 13945 sayı ile yayınlanmıştır. Bu yönetmelik 21 Mart 1974 tarihinde değiştirilerek "*Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği*" adını almıştır. 2 Temmuz 1986 tarihinde 19152 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği de bazı değişikliklere uğrayarak 25 Kasım 2005 tarihli ve 16004 sayılı Resmî Gazete'de yeni Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği adıyla yayımlanmıştır. Yönetmeliğin içeriğinde yapılan en önemli değişiklikler 25.11.2005 tarihinde gerçekleştirilmiş ve yönetmeliğe bazı eklemelerde bulunulmuştur. En önemli değişikliklerden biri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen rehberlik kurslarında yapılmıştır. Bölge çapında ve ülke çapında düzenlenen kurslar yeni yönetmelikte sadece ülkesel olarak değiştirilmiş ve bölgesel çapta rehberlik kavramı kaldırılmıştır. Ayrıca kurslara katılacak adaylarda aranan özellikler arasında lise ve dengi okul mezunu olma koşulu en az iki yıllık yüksekokul mezunu olma koşulu ile değiştirilmiştir (www.iro.org.tr, 10 Kasım 2013). Yönetmelikte, devlet memuru rehberlerle ilgili hükümler getirilmiştir. 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak çalışan ve rehberlik kimlik kartı bulunan rehberlerin rehberlik yapmak istemeleri durumunda memuriyet ile ilişkilerinin kesilmesi, aksi takdirde haklarında gerekli işlemler yapılmak üzere kurumlarına bildirilmesi şartı yönetmeliğe eklenmiştir. Bir diğer önemli değişim eski yönetmelikte yer almayan "*Rehberlikte Uzmanlaşma ve Eğitim*" adı altında yeni bir maddenin eklenmesidir. Bu madde ile bu konuda eğitim vermeye yetkili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, meslek kuruluşları ve özel kuruluşlar, Bakanlığın denetiminde eğitim faaliyetleri düzenleyebilme hakkı elde etmişlerdir. Yönetmelikte son değişiklik ise 23 Şubat 2013 tarihinde yapılmıştır. Ancak bu değişiklikler küçük çapta olan değişiklikleri içermektedir (www.resmigazete.gov.tr).

2. TANIMLAR VE KAVRAMLAR

Turist rehberi konusunda pek çok tanım bulunmasına rağmen uluslararası kabul görmüş Dünya Turist Rehberliği Birliği Federasyonu (World Federation of Tourist Guiding Associations- WFTGA) tanımına göre turist rehberi: Yurtiçi ya da yurtdışından gelen grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevre ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilerine aktaran, yetkili otoriteler tarafından tanınan kişidir (www.wftga.com 17 Kasım 2013) Mesleki Yeterlilik Kurumu (World Federation Tourist Guide Association) tanımına göre turist rehberi: “Yerli veya yabancı turistlere, rehberlik kimlik kartında belirtilen dillerde rehberlik eden, tanıttığı bölgenin tarihi, kültürel ve doğal mirası hakkında bilimsel ve kapsamlı bilgi sahibi olan ve bilgileri ile ülkenin imajını en iyi şekilde yansıtabilen, seyahat acentaları tarafından düzenlenen tur programlarını seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülmesi sağlayan müze ve ören yerlerinde organize olmuş grup/kişilere rehberlik eden kişidir.” Şeklinde tanımlanmaktadır. Turist rehberleri, turistlere ziyaretleri süresince eşlik ederek, onların seyahatlerinin sorunsuz geçmesini sağlar. Bunun için bir taraftan ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerini belirlerken diğer taraftan verdikleri bilgilerle, tutum ve davranışlarıyla Türkiye'nin ve Türk insanının imajını yansıtmakta ve belirlemektedirler(<http://www.myk.gov.tr>.10 Kasım 2013). Bu açıdan turist rehberi, memleketlerine dönen ziyaretçilerin tekrar gelmeleri açısından oldukça önemli bir rol üstlenmektedirler (Kuşluyan ve Çeşmecı, 2002: 235). Pond' a göre bir turist rehberi birçok kişi tarafından öncelikle eğitimci olarak kabul edilir ve tur yöneticisi ile tezat olarak daha fazla idari ve sosyal yönleri vardır. Ayrıca Profesyonel Turist Rehberlerinin rolü, müşterinin beklenti, ihtiyaç ve isteklerine göre değişebilmektedir ve bu roller eğitici, yardımcı ve temsilci başlıkları altında ele alınabilir (Pond, 1993: 31).

Turist rehberliği meslek yönetmeliği: Turist rehberliği hizmeti, seyahat acenteliği faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla, kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acenta adına yönetilmesidir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği 2013). Avrupa Turist Rehberleri Birliği (European Federation of Tourist Guides Associations-FEG) tarafından yapılan tanıma

göre turist rehberi; ilgili ülkedeki yasal otorite tarafından onaylı bölgesel turist rehberi sertifikası (kokartı) olan; ziyaretçilere, onların tercih ettikleri dillerde, bölgenin doğal ve kültürel mirasını anlatan kişidir (<http://www.feg-touristguides.com>, 24 Kasım 2013).

Rehberlerin turizm sektöründe önemli görevleri, katkıları ve aynı oranda sorumlulukları vardır. Onların görevlerini önemli kılan, rehberlerin ülkelerini yabancılara karşı kendi kişilikleriyle temsil etmeleridir. Turist rehberleri çok çeşitli becerilere sahip olmalıdır. Bir turist rehberi aynı zamanda psikolog, diplomat, kabin memuru, animatör, haber sunucusu, öykü anlatıcı ve çevirmen olabilmelidir. Görevinin gerektiği gibi davranmak ve turistler üzerinde liderlik kurmak için rehberler, hiçbir zaman gruba karışmamalıdır. Aksi durumda turun kontrolünü kaybedebilirler. Rehber, adaletli olmalı, grubun davranışlarını övmeli, müşterilerin beklentilerini karşılamalı, rahatsız edici bir davranışla karşılaştıklarında sağlam durmalı, liderlik özelliğini ön plana çıkarmalı ve esnek olmalıdır (Tetik, 2006: 27). Her turist grubunun ülkeye ayak bastıkları andan itibaren yüz yüze karşılaştıkları ilk insan çoğu zaman turist rehberlerdir. Grupla rehber arasında iletişim ilk andan itibaren başlamış olur. Turun başlangıcından sonuna kadar, ziyaretçilere tur rehberleri eşlik etmektedir. Davranışı, konuşması, görüntüsü, bilgisi ve tavırları ile turistlere ülke hakkındaki olumlu ya da olumsuz ilk izlenimi yaratacak olan kişiler turist rehberleridir. Bu nedenle ülkenin turizm elçisi niteliğindeki turist rehberlerinin eğitime başlamadan önce belli başlı özelliklerine dikkat edilerek seçilmeleri önemlidir. Gereken özellikleri taşıyan turist rehberi adayları eğitime alınmalıdır (Güzel, 2007: 25). Rehberlerin sahip olması gereken özellikler (Tetik, 2006: 27) ana başlıklar halinde Tablo 1. de sunulmuştur:

Turizm sektörünün özellikle emek yoğun olması ve ayrılmazlık (ürünün üretildiği yerde tüketilmesi) özelliği, hizmet kalitesinde insan kaynakları konusuna kritik bir konum kazandırmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda uluslararası pazarlama literatüründe, özellikle hizmet pazarlaması söz konusu olduğunda, bilinen 4P'ye (product, price, place, promotion) ek olarak işgörenler (personel-people), fiziksel olanaklar (physical facilities) ve süreç yönetimi (process management) ile 7P'yi geliştirmişlerdir. Hizmet endüstrisinde, müşteri tatmininin sağlanması müşteriyle birebir temas ve iletişimde bulunan işgörenlerin seçilmesinin ve eğitiminin büyük önem kazandığı görülmektedir (Temizkan ve diğ., 2013: 477). Paket turlar; genellikle tur operatörlerinin ya da tur toptancılarının belirli tatil yöreleri ya da merkezlerindeki değişik üretici işletmelerin ve bu yörelerle bağlantı sağlayan işletmelerin tatil ürünlerini (konaklama, ulaştırma, yeme-içme, animasyon vb.) bir araya getirmesiyle oluşturulan ve

müşterilere tek bir fiyata satılan tek bir ürün olarak satılan ürün bileşimidir (Nelson& Steward; 1989: 4).

Tablo 1. Turist Rehberinin Sahip Olması Gereken Özellikler

BİLGİ	Yabancı Dil Bilgisi	BECERİ	Anlatım Becerisi
	Genel Kültür Bilgisi		İletişim Becerisi
	Diğer Kültürler Hakkında Bilgi		Yorumlama Gücü
	Yöre Hakkında Bilgi		Esprî Yapabilme Becerisi
	İlk Yardım Bilgisi		Organizasyon Yapabilme Becerisi
NİTELİKLER VE FİZİKSEL GÖRÜNÜM	Liderlik Rolü		Koordinasyon Sağlama Becerisi
	Dışadönük Olma		İlgi Odaklayıcı Sorular Sorma Becerisi
	Misafirperverlik		Sorularla Başa Çıkabilme Becerisi
	İş Ahlakı		Kendilerini Yenileyebilmeleri
	Rehberin Giyimi		Zorlukla Baş Edebilme Becerisi

Kaynak: (Tetik, 2006) Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği Ve Müşterilerin Turist Rehberlerinden Beklentilerinin Analizi.

Seyahat acentelerinin de en önemli ürünü olan, seyahat acenteleri tarafından satışa sunulan paket turların müşteriye sunulup uygulanması turist rehberi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Paket turu üretip, toptan satanlar tur operatörleri, satışa aracılık edenler seyahat acenteleri, uygulayan ve yürütenler ise profesyonel turist rehberleridir. Bu nedenle, turist rehberleri tur operatörü ve seyahat acentelerinin en önemli ürünü olan paket turların başarılı olmasını etkileyen zincirin son ve en önemli halkasıdır denebilir. Seyahat acenteleri, müşteri odaklı ürün tasarımı, pazarlama verisi toplama ve ürünlerin satışında turist rehberlerinden yararlanmaktadırlar. Seyahat acenteleri pazarlama bilgi sistemi oluşturmak için turist rehberlerinin deneyim ve gözlemlerine başvurarak pazarlama etkinliğini arttırabilirler. Turist rehberleri ürünün bir parçası olduğu için tüketicilerle diğer çalışanlara göre daha fazla zaman geçirirler. Tüketici tepki ve beklentilerini yakından gözleyip deneyimleyerek geri dönüt sunabilirler.

Diğer yandan ürünün uygulamadaki güçlü ve zayıf yönleri hakkında doğruya en yakın bilgileri elde etme olasılıkları daha yüksek olmaktadır (Öter, 2007: 193). Özellikle Türkiye gibi önemli çekim unsurlarına sahip ülkeler için var olan olumlu imajı güçlendirme ve olumsuz imajı düzeltmede

en etkili pozisyonda bulunan meslek gruplarının başında turist rehberi gelmektedir. Turizm endüstrisinin başarısı ve turistik bölgenin imajı için rehberin kaliteli bir hizmet sunması oldukça önemlidir. Turistler, turistik bölgeyi gezerken sadece gözlemlerde bulunmayıp aynı zamanda turist rehberinin anlattıklarını ve yorumlarını dinlemektedirler. Rehberin grup ile iletişimi grup moralini ve sosyal ilişkilerini güçlendirici bir etkiye sahiptir (Şahin, 2012: 21). Turistin seyahat ettiği herhangi bir ülkeden memnun olarak ayrılmasında en önemli etken; rehberler tarafından turistin doğru ve yeterince bilgilendirilmesidir. Turistin olumsuz ön yargılarının değişmesinde, yanlışların düzeltilmesinde ve eksik bilgilerin tamamlanmasında rehberin sözlü sunumu, yazılı kaynakları tanıtması, ilgili kurumlara atıfta bulunması ve sıcak diyalog kurması kendisine güvenilirliği arttıracaktır. Kısacası ülkemizin tanıtımından, turistin tatilinden doyum sağlamasına, olumsuz değer yargılarının silinmesine kadar birçok konuda rehberlik mesleği bir misyon üstlenmiştir (Soykan, 2002: 99).

Turist rehberlerinin ülkelerin doğru, anlaşılır ve iyi izlenim uyandıracak şekilde tanıtımında etkili oldukları tarihi dönemlerde anlaşılmıştır. Bu nedenle turist rehberlerinin eğitimine özel bir önem verilerek onlardan devletin üst düzey temsilciliklerinde yararlandığı görülmüştür. Örneğin; XIV. Yüzyılda 1.100 km² yüzölçümündeki Dubrovnik (Ragusa) Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu ile iyi ilişkiler geliştirmiş bu sayede bağımsızlığını koruyabilmiş küçük bir ülkedir. Bu iyi ilişkileri Dragoman adı verilen özel eğitilmiş rehberleri imparatorluğu başkenti İstanbul'a ülke elçileri olarak göndermeleriyle sağlamışlardır. Dragomanlar söylev yetenekleri yüksek Osmanlıca konuşabilen, kendi ülkesinin olduğu kadar Osmanlı kültürünü iyi bilen, iletişim becerileri yüksek kişilerdi. İki ülke arasındaki ilişkilerinin güçlenmesi ve kendi ülkeleri lehinde gelişmesi gelişmesinde etkili oldukları için zamanla dış temsilcilik görevleri Dragomanlara vermeye başlanmıştır. Dragomanlar ikili ilişkilerde ve sorunların çözümünde oldukça etkili olmuşlardır. Bu nedenle bazı Dragomanların (Örn: Miho Tsarini). Ragusa Cumhuriyetinde heykelleri yaptırılmıştır. Dragomanlar tıpkı yöneticiler ve savaş kahramanları gibi ülkelerinin yararına çalışan ülke menfaatini koruyan kahramanlar olarak görülmüşlerdir (Miovic, 2011: 58-69). Örnekte görüldüğü gibi nitelikli turist rehberi, ülkesini en iyi şekilde tanıtır imajını güçlendirir, olumsuz algılar ve izlenimlerin değişmesini sağlayabilir. Turizm sektörü için böylesine önemli bir mesleğin eğitimi de oldukça önemlidir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Lisans düzeyinde turist rehberliği ile ilgili az sayıda çalışma bulunması ve mevcut Turizm Fakülteleri Turist Rehberliği Bölümlerinin ders müfredatlarını zenginleştirmeye katkıda bulunmaktır. Hem teorik hem de alan bilgisine sahip turist rehberi belgeli akademisyen sayısının yetersizliği, mevcut turist rehberliği bölümlerinin ders müfredatlarının mevcut kadrolara göre düzenlenmesine neden olmuştur. Son zamanlarda alan uzmanı akademisyenlerle bu açıklar kapatılmaya başlanmıştır. Sektördeki yeni eğilimler ve gelişmeler, tur operatörlerinin talepleri turist rehberliği meslek eğitiminde kalite arayışını zorunlu kılmaktadır. Araştırma sonuçları yeni açılacak turist rehberliği bölümlerinin uygun müfredat belirlemelerine, mevcut müfredatlarını revize etmek isteyenlere yol gösterici bir rehber olacağı düşünülmektedir. Türkiye’de yeni açılacak turist rehberliği lisans bölümlerinin nitelikli ve tercih edilen okullar olabilmelerine, turist rehberliği mesleğinin gereksinim duyduğu yeni iş alanlarına uygun müfredat belirlenmesine, mezunların sektörün istediği niteliklere uygun donanıma sahip aranan elmanlar olmasına katkı sağlamaktır. Araştırmanın, öncelikle Turizm Bakanlığı yetkilileri, Turist rehberliği birlikleri (TUREB), Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB) ve üniversitelerin turist rehberliği bölüm yöneticileri ve öğrencilerine yararlı olacağı düşünülmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada alan yazın taraması yapılarak bulgular içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu amaçla, komşu ve turizmde rakip ülkelerin eğitim programları, Avrupa Birliği Turist Rehberliği Federasyonu, Dünya Rehberler Birliği Eğitim programları ile Türkiye’de üniversitelerin lisans düzeyinde eğitim veren turist rehberliği bölümleri ders programları incelenmiştir. Eğitim programlarında benzeşen ortak ve farklı dersler tespit edilmiş, turist rehberliği öğrencilerinin birikiminde olması gereken temel ders konuları belirlenmiştir. Lisans düzeyindeki Turizm Fakülteleri Turist Rehberliği Bölümlerinin eğitim programlarında yer alan ortak ve farklı dersler tablolar halinde sunulmuştur. Ders müfredatları sistematığı, standart temel dersler ve ülkelerin niteliklerine göre farklılık gösteren teknik, mesleki ve uygulama dersleri kapsamına giren konular kapsamlı araştırılıp tespit edilip, öneriler geliştirilmiştir.

5. TURİST REHBERLİĞİ EĞİTİMİ

Türkiye’de Turist Rehberliği iş ya da işsizlik risk unsuru yüksek meslek gruplarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle de daha çok genç kuşak arasında geçici, biraz macera dolu bir iş olarak algılanmaktadır. Oysa turist

rehberi, yetişmesi aşamasında ister kurslarda ya da okullarda olsun; ister daha sonra çalışma yaşamında kendi özverili çabaları ile olsun, en az 24 farklı disiplinde asgari bilgi ve becerilerle donanmış bir kişidir. İyi bir rehberin yetişmesi son derece zordur (Ahipaşaoğlu,2002:222). Bilgisi, becerisi, kültürü, tutum ve davranışları ile Türkiye ve Türk insanını temsil edecek ve doğru tanıtacak, ziyaretçilerin memnun ve olumlu izlenimlerle ülkelerine geri dönmesini sağlayacak, nitelikli turist rehberlerinin eğitimi, hassas ve ciddi bir biçimde ele alınması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır (Kuşluvan ve Çeşmeci, 2002: 235). 1995 yılına kadar Turizm Bakanlığınca, üç ve altı aylık kurslar şeklinde düzenlenmiştir.1995 yılında yönetmeliğe getirilen ek madde ile eğitimin fakülte ve yüksekokullarca yürütülmesi hedeflenmiştir). 1997 yılında ilk olarak Erciyes Üniversitesine bağlı Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunda lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi verilmeye başlanmıştır. Böylece Kültür ve Turizm Bakanlığı kursları ve iki yıllık meslek yüksekokulları ile birlikte üç farklı eğitim sistemi günümüze kadar süregelmiştir. Turist rehberlerinin ülkelerin doğru, anlaşılır ve iyi izlenim uyandıracak şekilde tanıtımlarında etkili oldukları tarihi dönemlerde anlaşılmıştır. Bu nedenle turist rehberlerinin eğitimine özel bir önem verilerek onlardan devletin üst düzey temsilciliklerinde yararlandırdığı görülmüştür. Örneğin; XIV. Yüzyılda 1.100 km² yüzölçümündeki Dubrovnik Cumhuriyeti eski adıyla Ragusa, Osmanlı İmparatorluğu ile iyi ilişkiler geliştirmiş bu sayede bağımsızlığını koruyabilmiş küçük nadir bir ülkedir. Bu küçük devlet, büyük bir imparatorlukla Dragoman adı verilen özel eğitilmiş rehberleri aracılığı ile kurduğu ilişkiler sayesinde bağımsızlığını koruyabilmiştir. Dragomanlar başkent İstanbul'a Ragusa Cumhuriyeti elçileri olarak gönderilmişlerdir. Bu elçiler söylev yetenekleri yüksek Osmanlıca konuşabilen, kendi ülkesinin olduğu kadar Osmanlı kültürünü de iyi bilen, iletişim becerileri yüksek, yetenekli kişilerdi. İki ülke arasındaki ilişkileri kendi ülkeleri lehine gelişmesinde etkili olduğunu gördükleri için zamanla dış temsilcilik görevleri Dragomanlara verilmeye devam edilmiştir. Dragomanlar ikili ilişkilerde ve sorunların çözümünde oldukça etkili olmuşlardır. Bu nedenle bazı Dragomanların Örn: Miho Tsarini Ragusa Cumhuriyetinde heykelleri yaptırılmıştır. Dragomanlar tıpkı yöneticiler ve savaş kahramanları gibi ülkelerinin yararına çalışan ülke menfaatini koruyan kahramanlar olarak görülmüşlerdir (Miovic, Vesna, 2011: 54-61).

Örnekten de anlaşılabilceği gibi nitelikli bir Turist Rehberi, ülkesini en iyi şekilde tanıtır ülkesinin imajını yükseltebilir. Birtakım olumsuz algılar ve izlenimlerin değişmesini sağlayabilir. Turizm sektörü için böylesine önemli bir mesleğin eğitimi de oldukça önemlidir. Türkiye' de 1995 yılına kadar

rehberlerin eğitimini sadece Turizm Bakanlığı üstlenmiştir. Bu tarihe kadar turist rehberleri yabancı dil bilen lise veya üniversite mezunlarının sınavla alındıkları üç ve altı aylık kurslar vasıtasıyla yetiştirilmekteydi. Üç aylık kurslarda bölgesel, altı aylık kurslarda ise ülkesel rehber eğitimi veriliyordu. 25 Kasım 2005 tarihinde çıkarılan yönetmelik kapsamında bölgesel rehberlik kaldırılmıştır (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2010:180). 09.08.1995 tarihli, 22369 sayılı Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği'ne getirilen ek madde ile fakülte ve yüksekokullar bünyesinde açılan Turist Rehberliği bölümlerinden mezun olanlara gerekli koşulları yerine getirmeleri durumunda Bakanlık tarafından rehberlik kimlik kartı verilebilmesi sağlanmıştır ve böylece konuya akademik boyut kazandırmışlardır (Kuşluvan ve Çeşmeci, 2002: 237). 2001 yılında Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı kursları, iki yıllık meslek yüksekokulları bölümleri ve dört yıllık turizm yüksekokulları bölümleri olmak üzere Turist Rehberliği eğitimi konusunda üç farklı yapı bulunmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2001: 28). 22 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6326 sayılı Turist Rehberliği meslek kanunu öncesinde, Türkiye'de turist rehberliği eğitimi konusunda 3 farklı yapı mevcuttu. Bu yapılar şunlardır:

- 1) Turist Rehberliği lisans programı mezunları
- 2) Turist Rehberliği ön lisans programı mezunları
- 3) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu 7 aylık kurs mezunları.

Üç farklı eğitim sisteminden mezun olanlar aynı hak ve aynı unvana sahip olmaktadır (Temizkan ve diğ., 2013: 478). Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliğinin 5. Maddesi: “Bakanlık dışında hiçbir kurum ve kuruluş, herhangi bir isim altında turist rehberliği kursları açamaz ve rehberlik kimlik kartı veremez. Hangi illerde ve dillerde kurs açılacağına ve kursiyer sayısına Bakanlık tarafından karar verilir. Gerekğinde il müdürlüklerinin, meslek kuruluşlarının ve üniversitelerin ilgili bölümlerinin görüşleri alınabilir.” demektedir. **Turist Rehberliği Kursu:** Kültür ve Turizm Bakanlığının rehberlik kursu açma ve rehberlik kimlik kartı verme konusunda tek yetkili kuruluştur. Aynı yönetmelik kursun süresi, kursa alınacak adaylara yapılacak sınavlar, kurslarda okutulacak dersler ve uygulama gezisi konularını da belirlemiştir. Derslerin kapsam ve içeriği, bölgesel sertifika programlarında ilgili bölgenin veya bölgelerin özellikleri de dikkate alınarak belirlenmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği, 2012). Kurs süresince turist rehberi olmak için gereken teorik dersleri alan adaylar, kurs bitiminde bitirme sınavlarına tabi tutulurlar. Bitirme sınavları her ders için ayrı testler şeklinde yapılır. Sınavlarda yönetmelikte belirtilen düzeyde puan alan kursiyerler başarılı sayılırlar.

Bitirme sınavlarında başarılı olamayanlar, Bakanlık tarafından belirlenecek tarih ve yerde başarısız oldukları derslerden bütünleme sınavlarına alınırlar. Bu sınavda da başarılı olamayanlara başarısız oldukları derslerden bir sınav hakkı daha tanınır. Bu haklarını aynı özellikte açılacak ilk kursun bitirme sınavlarına katılarak kullanırlar. Kursu bitiren adaylar tarih güzergâh ve programı bakanlık tarafından belirlenmiş en az otuz altı gün sürecek olan uygulama gezisine katılırlar. Tüm bu yükümlülükleri yerine getirerek başarılı olanlara Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından rehberlik kimlik kartı verilir (Tetik, 2012: 242).

Ön Lisans Düzeyinde Turist Rehberliği Eğitimi: Türkiye de, 1990'lı yıllardan itibaren Turist Rehberliği eğitimi ön lisans düzeyinde üniversite kapsamı içerisine almıştır (Ahipaşaoğlu, 2001, 30). Turist Rehberliği ön lisans düzeyindeki ilk mezunlarını 1992 yılında Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu bünyesinde vermesi ile turist rehberliği eğitiminin üniversiteler tarafından verilmesinin önu açılmıştır. Ankara Üniversitesi'nden sonra farklı üniversitelerin meslek yüksekokulları bünyesinde rehberlik bölümleri açılmaya devam etmiş (www.kulturturizm.gov.tr) ve Türkiye'de 2013 yılında 9 üniversitede 12 Meslek Yüksek Okulda ön lisans eğitimi verilmektedir (www.osym.gov.tr).

Lisans Düzeyinde Turist Rehberliği Eğitimi: Türkiye'de Turist Rehberliği eğitiminin lisans düzeyinde verilmeye başlaması mesleğin kalitesi ve saygınlığı açısından önemli ve gereklidir. 2013 yılı itibarıyla Türkiye'de 12 üniversitede dört yıllık turist rehberliği bölümü bulunmaktadır. Ayrıca 3 üniversitede turist rehberliği eğitimi, seyahat işletmeciliği ve turist rehberliği adı altında seyahat işletmeciliği eğitimi ile birlikte verilmektedir. Yüksekokullar ile fakülte ve kontenjanları Tablo 4'te sunulmuştur. Üniversitelerin turist rehberliği bölümlerinin önlisans, lisans veya yüksek lisans programlarından mezun ve yabancı dil yeterliliğine sahip olanların uygulama gezisi başarı belgesi veya onaylı örneği ve T.C. kimlik numarasının yer aldığı dilekçe ile; a) Adli sicil kaydına ilişkin beyan, b) Mesleğini devamlı surette yapmaya engel bir durumu olmadığına dair beyan, c) Diplomanın onaylı örneği, d) İki adet vesikalık fotoğraf, e) Ruhsatname için yapılan ödemenin dekontu ile birlikte doğrudan veya posta yoluyla Bakanlığa müracaat etmeleri halinde ilgililere ruhsatname düzenlenmektedir.

Tablo 2'de lisans düzeyinde eğitim veren üniversitelerin giriş puanları ve yabancı dil eğitim programlarının yoğunluğu dikkate alınarak ilk beş sırada yer alan üniversiteler belirlenmiştir. Bu üniversiteler sırasıyla; Yaşar Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Nevşehir Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi'dir. Ders programları incelenerek benzer ve farklı dersler başlıkları altında yeni bir tablo

oluşturulmuştur. Bu tabloya Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı, yabancı dil ve bilgisayar gibi ortak zorunlu dersler dahil edilmemiştir.

Tablo 2. Lisans Düzeyinde Turist Rehberliği Eğitimi Veren Üniversiteler, Kontenjanları, 2013 Yılı Giriş Puanları ve Kredileri

ÜNİVERSİTE ADI	BÖLÜM ADI	KONT.	MAX.GİRİŞ PUANI	AKTS
Adıyaman Üniversitesi	Seyahat İşl. ve Turizm Rehberliği	65	367,88	218
Adnan Menderes Üni.	Turizm Rehberliği	45	393,46	240
Adnan Menderes Üni.	Turizm Rehberliği İ.Ö.	45	296,72	240
Anadolu Üniversitesi	Turizm Rehberliği	40	389,01	240
Balıkesir Üniversitesi	Turizm Rehberliği	65	374,72	252
Çanakkale Üniversitesi	Seyahat İşl. ve Turizm Rehberliği	75	323,05	240
Ege Üniversitesi	Turizm Rehberliği	60	457,57	240
Gazi Üniversitesi	Seyahat İşl. ve Turizm Rehberliği	60	297,17	240
Gazi Üniversitesi	Seyahat İşl. ve Turizm Reh. M.T.O.K.	26	330,75	240
İzmir Katip Çelebi Üni	Turizm Rehberliği	30	363,95	240
Kastamonu Üni.	Turizm Rehberliği	40	307,29	240
Necmettin Erbakan Üni.	Turizm Rehberliği	35	320,97	240
Nevşehir Üniversitesi	Turizm Rehberliği	39	377,57	240
Nevşehir Üniversitesi	Turizm RehberliğiM.T.O.K.	17	248,56	240
Yaşar Üniversitesi	Turizm Rehberliği İng. TamBurslu	4	477,42	240
Yaşar Üniversitesi	Turizm Rehberliği İng. %50 Burslu	22	400,13	240
Yaşar Üniversitesi	Turizm Rehberliği İng.%25 Burslu	5	212,39	240

Kaynak: 2013 Yılı Ösym Öğrenci Yerleştirme Kılavuzundan Derlenmiştir.

İ.Ö. : İkinci Öğretim, **M.T.O.K. :** Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları, **AKTS :** Avrupa Kredi Transfer Sistemi

Tablo 3 incelendiğinde temel dersler benzer olmakla birlikte, mesleki derslerde bazı üniversitelerin farklılıklar yarattığı görülmektedir. Diğer yandan; turist rehberlerinin gereksinim duyduğu teknik (Örn: Sunum teknikleri, iletişim teknikleri) ve uygulama derslerinin lisans düzeyinde eğitim veren üniversitelerin ders programlarında yer almadığı tespit edilmiştir. Turizm endüstrisinin ekonomik ve çevresel anlamda sürdürülebilirliğinin sağlanması özellikle iki faktöre bağlanmaktadır: Bunlardan ilki turizm sektöründe uzmanlaşmanın sağlanması, ikincisi de turizmin dayandığı kültürel ve doğal çevrenin devam ettirilmesi ve geliştirilmesidir. Bu iki faktörün birleşimi turizmde kalitenin ve çevresel standartların geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kaliteyi sağlamanın diğer bir yolu ise turizmde uzmanlaşma, sertifikasyon, akreditasyon ve lisans programları gibi ölçütler kullanmasının yaygınlaştırılmasıdır (Hacıoğlu ve diğ., 2007). Turizmde gelişen eğilimler çerçevesinde paket tur üreticisi konumundaki tur operatörlerinin belli alanlarda uzmanlaştıkları görülmektedir. Örneğin ulaşım şekli veya Niş (niche) pazarlar olarak adlandırılan küçük ve özellikli pazarlara dönük çalışan tur operatörleri (İçöz, 2009: 213). Tur operatörleri gibi turist rehberlerinin de bilgilerini güncelleme ve bazı konularda uzmanlaşmaları önem kazanmaktadır. Türkiye’de çıkılan tur niteliğine göre turist rehberlerinin % 48’lik oran ile arkeoloji alanında uzmanlaştıkları belirlenmiştir. Dini turlarda uzmanlaşan rehber sayısı, % 35’lik oran ile ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. Turist rehberlerinin % 18’i mimarlıkla, % 17’si sanatın diğer alanlarıyla ilgili konulara yoğunlaşmıştır. Rehberlerin % 9’u mavi yolculuk, % 5’i gastronomi, % 5’i hiking-trekking, % 3’ü sualtı ve % 18’i de şehir içi yürüyüş rehberliği alanlarında uzmanlaştıkları tespit edilmiştir (Tetik, 2006: 47). Bu kapsamda TUREB ve İstanbul Rehberler Odası çatısı altında rehberlere çeşitli konularda uzmanlaşma sağlamak üzere eğitim programları, eğitim gezileri, konferanslar, seminerler düzenlenerek rehberlerin uzmanlaşmaları teşvik edilmektedir.

Turizm endüstrisinin ekonomik ve çevresel anlamda sürdürülebilirliğinin sağlanması özellikle iki faktöre bağlanmaktadır. Bunlardan biri turizm sektöründe uzmanlaşmanın sağlanması, diğeri de turizmin dayandığı kültürel ve doğal çevrenin devam ettirilmesi ve geliştirilmesidir. Bu iki faktörün birleşimi turizmde kalitenin ve çevresel standartların geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kaliteyi sağlamanın bir yolu da turizmde uzmanlaşma, sertifikasyon, akreditasyon ve lisans programları gibi ölçütlerin kullanımının yaygınlaştırılmasıdır (Hacıoğlu ve diğ., 2007).

Tablo 3. Turist Rehberliği Lisans Ders Programlarındaki **Benzer** ve **Farklı** Mesleki Zorunlu Dersler

Benzer Dersler	Farklı Dersler
Anadolu Tarihi ve Sanatı	Alternatif Turizm Hareketleri
Anadolu Uygarlıkları	Anadolu El Sanatları
Antik Yerleşimler	Antik Çağda Günlük Yaşam
Araştırma Yöntemleri	Avrupa Birliği ve Turizm
Arkeoloji	Batı Uygarlığı
Bitirme Projesi	Doğu Roma Tarihi ve Sanatı
Bizans Sanatı	Dünya Coğrafyası ve Seyahat Destinasyonu
Dinler Tarihi	Düşünce Tarihi
Ekonomi	Etkinlik Yönetimi
Flora ve Fauna	Gastronomi
Genel Turizm	Güncel Turizm Sorunları
Halkla İlişkiler	İletişim
İlkyardım	İstatistiksel Analiz
İnsan Kaynakları Yönetimi	Osmanlı Sanatı
İşletme	Örgütsel Davranış
Sanat Tarihi	Özel İlgi Turizmi
Seyahat Ac.veTur Operatörlüğü	Rekreasyon ve Animasyon
Sosyal Psikoloji	Selçuklu Sanatı
Tur Yönetimi	Sosyal Sorumluluk Projesi
Turist Rehberliği ve Meslek Etiği	Turizm Davranışı
Turizm Hukuku	Turizmde Konaklama ve Yeme İçme Hizm.
Turizm Pazarlaması	Turizm Sosyolojisi
Turizm Politika ve Planlaması	Turizm ve Boş Zaman Pazar Araştırmaları
Türk ve Anadolu Mitoloji	Turizmde Tanıtım ve Satış Geliştirme
Türk Kültürü ve Gelenekleri	Türkiye'nin Turistik Değerleri
Türkiye Müzeleri ve Antik Kentleri	Ulaştırma
Türk Tarihi ve Sanatı	Uygarlık Tarihi
Türkiye Turizm Coğrafyası	Uygulamalı Rehberlik

Uluslararası Turizm İlişkileri	Ülkeler ve Kültürleri
Yönetim ve Organizasyon	Üniversite Yaşamına Geçiş
Yunan ve Roma Mitolojisi	

Kaynak: <http://btioyo.balikesir.edu.tr>, <http://ebys.ege.edu.tr>, <http://sitr.yasar.edu.tr>, www.idari.adu.edu.tr, <http://ects.nevsehir.edu.tr>

Turizmde gelişen eğilimler çerçevesinde turist rehberlerinin bilgilerini güncellemeleri ve belirli alanlarda uzmanlaşmaları önem kazanmıştır. Rehberleri, uzmanlaştıkları tur kategorilerine göre incelediğimizde; turist rehberlerinin büyük çoğunluğunun % 48'lik oran ile arkeoloji alanında uzmanlaştıkları anlaşılmaktadır. Dini turlarda uzmanlaşan rehber sayısı, % 35'lik oran ile ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. Turist rehberlerinin % 18'i mimarlıkla, % 17'si sanatın diğer alanlarıyla ilgili konulara yoğunlaşmıştır. Rehberlerin % 9'u mavi yolculuk, % 5'i gastronomi, % 5'i hiking-trekking, % 3'ü sualtı ve % 18'i de şehir içi yürüyüş rehberliğini ağırlıkla gerçekleştirmektedirler. Araştırmanın sonuçlarına göre, turistlerin beklentilerine ve katıldıkları turizm türlerine göre alternatif tur kategorilerinde de rehberlerin uzmanlaşmaları oldukça önemli bir gelişmedir. Günümüzde özel ilgi turizminin geliştiği dikkate alınacak olursa, farklı dallarda uzmanlaşmış rehberlerin çoğalması beklenen bir durum olabilir (Tetik, 2006:47). Bu kapsamda TUREB ve İstanbul Rehberler Odası çatısı altında rehberlere çeşitli konularda uzmanlaşma sağlamak üzere eğitim programları, eğitim gezileri, konferanslar, seminerler düzenlenerek rehberlerin uzmanlaşmaları teşvik edilmektedir. Mancini'nin (2001) de ifade ettiği gibi rehber olmadan Roma Forumu sütunlardan, taşlardan ya da enkazdan başka bir şey ifade etmez. Burayı Sezar'ın, senatörlerin ya da Romalı komutanların ayak izleri ile dolu yaşayan bir yer haline getiren ve bunu turistlerin hayalinde canlandırmasını bilen kişi turist rehberidir. Rehberlerin sahip olması gereken nitelikler ve eğitim standartları ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Pond'a göre, Avrupa'da turistlerin yararlandıkları rehberlik hizmetlerinin kalitesi Kuzey Amerika'ya göre daha yüksektir. Avrupalı rehberlerin çoğu daha sık seyahat eden, üst düzey sertifikalara sahip ve en azından birkaç dili çok iyi derecede konuşabilen rehberlerden oluşmaktadır. Avrupa'nın her ülkesinde rehberlerin sahip olması gereken niteliklerin ve eğitimin standartları oldukça yüksek olabilmektedir (Tetik, 2006:36). Dünya Turist Rehberleri Birliği'ne üye ve bazı rakip ülkelerin turist rehberliği eğitiminden örnekler şöyledir:

Yunanistan: Yunanistan'daki Turist Rehberliği Okulları Kalkınma Bakanlığı'na bağlıdır. Bakanlıkça 2001 yılında alınan bir kararla tüm müzeler, tarihi/turistik mekânlar, abideler, kiliseler vb. alanlarda çalışacak rehberlerin bu okulu bitirmesi zorunludur. Okuldan mezun olanlar ulusal rehberlik yapmaya hak kazanmaktadırlar. Yani Yunanistan genelinde rehberlik yapma yetkilerine sahiptirler. İki turist rehberliği okullu olup ilki başkent Atina, ikincisi Selanik kentindedir. Turist talebinin artışına paralel en fazla turist çeken Rodos, Girit, Korfu ve Midilli gibi 4 büyük adada eğitim programı açılabilir. Eğitim 30 ay sürmekte, rehber adayları AB üyesi ülke vatandaşı ve modern Yunan dilini akıcı biçimde kullanabildiğini kanıtlayarak bir sertifikaya sahip olmalıdır. AB üyesi dışındaki ülkelerden turist rehberliği okuluna başvurmak isteyen adaylar ise; en az lise mezunu olmaları Yunanca dilini iyi derecede konuşmaları gereklidir. Gerekli koşullara sahip olan adaylar seçtikleri yabancı dilde yazılı ve sözlü dil sınavına tabi tutulurlar. Sınavı kazanmak için 20 üzerinden 16 puan almaları zorunludur. İkinci aşamada: Yabancı dil sınavında başarılı olanlar, Yunan tarihi, Yunan coğrafyası alanlarında kompozisyon ve mülakat sınavına girerler ve bu sınavlarda 20 üzerinden 14 puan almaları gerekir. Sınavlar 3 yılda bir yapılır ve her okula 30-35 öğrenci kabul edilir. Ders sayısı 25 olup toplam ders saati 1040' dır. Ayrıca arkeoloji alanına ilişkin müzelerde 110 saat ve turistik yerleri ziyaret ve 260 saatlik uygulama yapılması zorunludur. Öğrenciler almış oldukları derslerden dönem sonunu sınavları ve mezun olmak için final sınavını geçmeleri gerekmektedir (14/20 puan). Lisansını almış bir rehber, farklı bir yabancı dilde çalışmak isterse, bu dilde de yazılı ve sözlü sınavlara girip başarılı olması gerekir. Okul mezunu rehberler genelde seyahat acentaları, bireysel turistler, tatil gemileri, okul çocukları, kongreler vb. alanlarda çalışıp hizmet sunarlar (www.wftgo.com).

İspanya: İspanya'da her bölge ve özerk topluluğun tur rehberliği lisansı için ayrı resmi sınavları vardır. Örneğin Katalonya için sınavlar yıllık düzenlenmekte ve sınavda başarılı olanlara Resmi Sarı Rozet verilmektedir. Sarı rozetli rehberler sadece müze ve turistik mekânlar içinde rehberlik yapma hakkına sahiptir. Resmi sınava başvuru yapabilmek için önkoşullar: Avrupa Birliği'ne üye bir ülkenin vatandaşı olmak ve uluslararası geçerlilikte diploma, 18 yaşını doldurmuş olmak, Resmi kuruluşlar ya da saygın enstitüler tarafından yeterli derecede İspanyolca dilbilgisi ile en az bir yabancı dil bildiğini belgelemek gerekmektedir. Ek olarak üniversite diploması ya da eşdeğer bir belgeye sahip olmak, turistik şirket veya kuruluşlarda teknik yeterlilik, turistik ve ticari konularla ilgili bilgilerde yeterlilik sahibi olması, ilgili yeterliliklerin idari kurul tarafından kabul edilmesi gerekmektedir (Gorenak, 2012:289).

Tablo 4. Yunanistan, İngiltere, İspanya ve Avusturya’ da Turist Rehberliği Eğitimi

	DERSLER		DERSLER	
YUNANİSTAN	Antik Yunan Tarihi	İNGİLTERE	Coğrafya ve Jeoloji	
	Arkeoloji Hukuku		Din Kültürü	
	Bizans ve Bizans Sonrası Arkeoloji		Endüstri ve Ticaret	
	Bizans Tarihi		Finans	
	Coğrafya		Görsel ve Sahne Sanatları	
	Dinler Tarihi		Hukuk	
	Ekoloji		İngiliz Edebiyatı	
	Eski Yunan Edebiyatı Tarihi		Katedraller	
	Folklor		Mimari	
	İlkyardım		Monarşi	
	Jeoloji, Paleontoloji, Spileology		Müzeler ve Galeriler	
	Klasik Arkeoloji		Siyaset Bilimi	
	Mimarlık Tarihi		Spor	
	Mitoloji		Tarım ve Kırsal Bölgeler	
	Modern Yunan Tarihi		Tarih	
	Modern Yunan Edebiyatı Tarihi		Tur Planlama ve Problem Çözme	
	Ortofoni		Turizm	
	Otobüste Rehberlik Uygulaması		İSPANYA	Dilbilim
	Prehistorik Arkeoloji			Ekonomi
	Rehberlik Uygulama			Gelenekler ve Festivaller
Sanat Tarihi	Grup Psikolojisi			
Seyahat Acentaları ve Oteller	İletişim Becerileri			
Tiyatro Tarihi	Kültürel ve Doğal Miras			
Turist Psikolojisi	Liderlik Dinamikleri			
AVUSTURYA	Avrupa Tarihi	Müzeler		
	Avusturya Edebiyatı	Sanat		
	Coğrafya	Ören Yerleri		
	Dünya Tarihi	Yerel Siyaset		

Endüstri Tarihi	Yerel Tarih
Konuşma Teknikleri	Yerel Gastronomi Kültürü
Grup Psikolojisi	
Mimari	
Müzik	
Politika	
Sanat ve Tiyatro Tarihi	
Tıp ve Endüstri Tarihi	
Viyana Tarihi	

Kaynak: Gorenak, 2012:289, Challenges InEducation Of Tour Guides And Tour Managers, guide-felicitas@A1.net, www.itg.org.uk, www.wftgo.com.

İngiltere: Tablo 4’te incelendiğinde İngiltere’de turist rehberi eğitim standartları oldukça yüksek tutulmuştur. İngiltere dünyanın en eski, özenle yapılan ve saygı duyulan eğitim sistemlerinden birine sahip olması ile tanınmaktadır. İngiltere’de 3 ayrı düzeyde kokart verilmektedir. “Düzy 2” kokart sahipleri belirli sabit rotalarda, “Düzy 3” (Green Badge) kokart sahipleri belirli bir şehirde, “Düzy 4” (Blue Badge) kokart sahipleri ise ülke genelinde ulusal rehber olarak çalışabilmektedir. İngiltere’de rehberler bir loncaya bağlıdır. Loncaya bağlı olan Turist Rehberliği Enstitüsü aracılığı ile çeşitli yükseköğretim kurumlarında rehberlik eğitimleri düzenlenmektedir. “Düzy 4” eğitimi 2 yıl sürmekte olup 320 saatlik ya da 28 haftalık çok yoğun bir kursa niteliğindedir (www.itg.org.uk). Rehber adaylarının rehberlik nişanını alabilmeleri; akademik çalışmaların yazılı ve sözlü sınavların başarıyla tamamlaması gerekmektedir. Eğitim için yükseköğretim kurumlarından mezun olmaları veya İngilizce dışında başka bir dil bilmeleri ön koşul olarak beklenmez ancak yabancı dil(ler) öğrenmeleri desteklenir. Görevleri sırasında ülke genelinde resmi olarak tur yönetebilmelerine olanak tanıyan, saygın rehber loncasına üyeliği belgeleyen “Mavi Nişan” (Blue Badge) üniformalarını giymek zorundadırlar. Diğer düzeyler için eğitim kursu en az 2 akademik dönem veya 2 yıla kadar sürebilmektedir. İlk bölüm 8 ay sürmekte ve adaylara rehberlik teknikleri ile ilgili eğitim verilmektedir. Öğrenciler haftada dört saat ders almaktadırlar. Ders konuları; iletişim ve sunum becerileri, çatışma yönetimi, problem çözme teknikleri, tur planlama, müşteri bakımı-sağlık ve güvenlik gibi konuları kapsamaktadır. Dersler dışındaki uygulamalı eğitimler genellikle hafta sonları gerçekleştirilmektedir. İkinci bölüm 6 ay sürmekte, adaylar İngiltere’deki belirli tarihi alanlara

odaklanmaktadır (Gorenak, 2012:290). İngiltere’de turist rehberliği eğitim kurslarındaki dersler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 5. Avrupa Standardında Turist Rehberliği Eğitim Programı

ORTAK TEMEL DERSLER (180 SAAT)	ALANA ÖZGÜ DERSLER (180 SAAT)
1. Teorik Bilgi (54 Saat)	1. Teorik Bilgi (162 Saat)
Dünya Tarihi ve Kültürü	a) İnsanlık Tarihi
Avrupa Birliğinin Politik Sistemi ve Yasası	Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarih
Felsefi Akımlar ve Dinler	Arkeoloji
Sanat Tarihi ve Mimari	Sanat Tarihi
Görsel Sanatlar ve Sahne Sanatları	Mimari
Dünya Coğrafyası ve Jeoloji	b) Çevre
İş Ahlakı	Coğrafya ve Jeoloji
2. Rehberlik Teknikleri ve Becerileri (108 Saat)	Doğal Miras (Ekosistemler)
a) Sunum Teknikleri	Flora ve Fauna
Diksiyon	Ekoloji
Mikrofon Kullanımı	Sanayi ve Tarımın Çevresel Etkileri
Nefes Alma Teknikleri	Hava ve İklim
Vücut Dili	c) Kültür
Göz Konağı	Görsel ve Performansa Dayalı Sanat
Kişisel Görüntü ve Davranış	Edebiyat ve Dil Bilimi
b) İletişim Teknikleri	Folklor, Gelenek ve Mitoloji
Çevre Koşullarına Uyum	Ünlü Tarihî Figürler
Kişisel Beceriler	d) Ekonomi
Bilgi Seçimi ve Konumlandırma	Tarım
Soruların Cevaplanması	Üretim
Stres yönetimi	Hizmetler
Zaman Yönetimi	e) Çağdaş Yaşam
c) Grup Yönetimi	Yasal ve Siyasi Sistem
Rehberin ve Grubun Pozisyonu	Sosyal Demografik Özellikler
Tarafsız Yaklaşım ve Nezaket	Eğitim Sistemi
Grup Dinamiği	Sosyal Bakım ve Sağlık Sistemi
Risk Değerlendirme	Bilim
Kriz Yönetimi	Kültürlerarası Konular
3. İş Bilgisi ve Becerileri (18 Saat)	Rekreasyon ve Spor
Ekonominin Temelleri	Yiyecek ve İçecekler
Dünya Turizm Endüstrisi Önemi ve Gelişimi	Ünlüler
Turist Rehberliğinin Turizm Endüstrisindeki Yeri	2. Çalışma Koşulları (18 Saat)
Sürdürülebilir Turizm	Rehberlik Mesleğiyle İlgili Çalışma koşulları
Turist Rehberliğinin Ticari Yönleri (Muh. Paz. Yön.)	Reh. Mes. ile İlgili Yasal & Özel Meslek Kuruluşları
Turist Rehberliğinin Yasal Yönleri	Turizm ve Kültürel Miras İle İlgili Mevzuat
Turların Geliştirilmesi ve Güncellenmesi	
Acil Durum Yönetimi ve Sağlık, Güvenlik Mevzuatı	

Kaynak: Deutsches Institut für Normung, <http://www.din.de/cmd?level=tpl-artikel&languageid=en&cmstextid=77491>.

<http://www.din.de/cmd?level=tpl-artikel&languageid=en&cmstextid=77491>

Avusturya: Viyana’da turist rehberi olabilmek için, öncelikle adayların Ticaret Odası’na başvurmaları gerekmektedir. Turist rehberi adayları sözlü ve yazılı sınava tabi tutulmaktadır. Adayların en az iki dili (Almanca ve 2. yabancı dil) akıcı bir şekilde konuşmaları istenmektedir. Kent hakkında temel bilgileri ve sağlıklı olmaları ön koşulları aranmaktadır. Kurum içerisinde yapılan değerlendirmelerden sonra adayın 3 yıl süren ve yaklaşık 900 saatlik kursa kaydının yapılıp yapılmayacağına karar verilmektedir. Kursta okutulacak dersler Avusturya Federal Cumhuriyeti Turizm Bakanlığınca belirlenmektedir. Kaydı yapılan adaylara konularında uzman kişiler tarafından Viyana, Avrupa ve dünya tarihi, mimari, müzik, sanat ve tiyatro tarihi, Avusturya edebiyatı, politika, tıp ve endüstri tarihi, grup psikolojisi, coğrafya ve konuşma teknikleri konularında dersler verilmektedir. Rehber adaylarının ilkyardım derslerinden muaf olabilmeleri için tıp veya veteriner diplomasına sahip olmaları gerekmektedir (www.din.de).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’deki eğitim düzeyinin oldukça iyi olduğu ancak eksiklerinin bulunduğu görülmüştür. Günümüzde turist rehberlerinin mesleki yeterlilik alanları genişlemekte ve farklılaşmaktadır. Bu kadar kapsamlı mesleki donanım gerektiren mesleki yeterlilik ancak üst düzey bir eğitim ve meslekteki yeni gelişmelerin takibiyle mümkün olabilecektir. Turizmdeki yeni eğilimlere paralel olarak mesleğin gereksinim duyduğu teorik, teknik ve uygulamalı ders kapsamı da değişmektedir. Eğitim kurumlarının bu gelişmeleri ders programları ile uyumlu hale getirmesi kuşkusuz öğrencilerin iş bulmalarında ve okulun tercih edilmesinde etkili olacaktır. Çalışmada yapılan alan yazın taramasında

Avrupa standardında turist rehberliği eğitim programı ders içeriği incelendiğinde, Türkiye’de lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren üniversitelerin ders programında teknik derslerin yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Örneğin; İletişim Teknikleri (Sözlü İletişim, Stres Yönetimi), Sunum Teknikleri (Diksiyon, beden dili, harita okuma, CPS kullanımı, kültürlerarası iletişim, Rönesans Sanatı) gibi teknik; müze rehberliği, inanç rehberliği, Osmanlı sanatı, Selçuklu sanatı gibi uzmanlık dersleri ile mesleki yeterlilik eksikliğinin giderilebileceği düşünülmektedir.

Türkiye turist rehberi eğitim programları incelendiğinde müfredatın Türkiye’ye gelen yabancı (incoming) turistlere yönelik olduğu saptanmıştır. Eğitim konuları Türkiye’ye gelen (incoming) konuklara ülkemizi tanıtıcı niteliktedir. Oysa her yıl çok sayıda yerli turist yurtdışına (outgoing) seyahat etmektedir. 2013 yılı ilk çeyreğinde 1.835.500 yerli turist yurtdışına

çıkmiştir. Bu seyahatlerde gruplara Türk rehberler eşlik etmektedir. Oysa lisans programlarında yurtdışına yönelik derslerin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Türk turistlerin tercih ettiği destinasyonlara yönelik derslerle mesleğin coğrafi alanı genişletilip, yeni iş alanları yaratılabilir.

Dünyada turistlerin seyahat eğilimleri seyahat türlerinin gelişmesine, beraberinde rehberler için yeni uzmanlık alanlarının doğmasına neden olmaktadır. Örneğin kurvaziyer rehberliği, uluslararası rehberlik gibi yeni uzmanlık alanları gelişmektedir. Bu tür uzmanlık alanlarına yönelik yeni konulara ders müfredatında seçmeli ders olarak yer verilebilir. Turist rehberi adayları için en önemli konulardan biri de uygulamalı eğitimin yaygınlaşması gereğidir. Her ne kadar rehber adayları Bakanlığın zorunlu koştuğu 36 günlük Anadolu uygulama gezisine katılsalar da, bu yeterli olmamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de turist rehberliği eğitimi veren lisans programlarında genel bilgilendirme derslerinin sayıları azaltılarak uygulamalı derslere ağırlık verilebilir. Ders dönemlerine yayılan uygulamalı turlar rehber adaylarının pratik bilgilerini geliştirecek kalıcılığını sağlayacaktır. Böylece öğrenciler okul biter bitmez daha fazla zaman kaybetmeden ruhsatnamelerini alıp çalışmaya başlayabileceklerdir.

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi üniversite düzeyinde olup toplam ders saatlerinin fazla oluşu ve derslerin içeriği açısından Avrupa standartlarında olduğu söylenebilir. Ancak Türkiye’de teorik ve alan bilgisine sahip ve lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi verebilecek öğretim elemanı bulma sorunu yaşanmaktadır. Bu nedenle ilgili bölümlerin Turist Rehberliği bölümü öğretim elemanı yetiştirme sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu nedenle Fakültelerin Turist Rehberliği Bölümleri Dünya Rehberler Birliği ve Avrupa Rehberler Birliği Federasyonları ile işbirliği yaparak bazı öğretim üyelerinin, Avrupa eğitim sistemi içindeki yeni eğilimlere yönelik eğitim paketlerinden yararlandırılması eğitimcilerin eğitimine katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de turizm politikasını hayata geçirmeye yönelik "Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013) eğitim stratejilerinde; “Rehberlik eğitiminin lisans düzeyinde verilmesi sağlanarak ön lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren bölümler kapatılacaktır.” ibaresi bulunmaktadır. Ancak Türkiye’nin ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemekle görevli Mesleki Yeterlilik Kurumu, Turizm, Konaklama, Yiyecek-İçecek Hizmetleri Sektör Komitesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) tarafından hazırlanan “*Profesyonel Turist Rehberi*” meslek standardı taslağına göre ise turist rehberliği mesleğinin seviyesi 5 olarak

belirlenmiştir (www.myk.gov.tr). Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikler Çerçevesi' ne göre Seviye 5; 120 AKTS kredisinden oluşan 2 yıllık bir önlisans programını ifade etmektedir. Görüldüğü gibi turist rehberliği eğitimi ile ilgili çelişkiler yeni kanunda yapılan değişikliklere rağmen devam etmektedir.

Araştırma sonuçlarının, kanunun ilgili bölümdeki eksikliğin giderilmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle turist rehberliği mesleği ve eğitimi konularında, kanun maddeleri hazırlanması aşamasında üniversitelerin ilgili bölüm yetkililerinin komisyonda yer alması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoğlu, H.S. (2001). Turizmde Rehberlik, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ahipaşaoğlu, H.S. (2002). "Türkiye' de Turist Rehberliği Eğitiminin Rehber Gereksinimine Uygun Olarak Planlanması."[Bildiri] Turizm Eğitimi Konferansı, 11-13 Aralık 2002, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ahipaşaoğlu H.S., Arıkan İ. (2003). Seyahat İşletmeleri Yönetimi ve Ulaştırma Sistemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Batman O.,Yıldırğan R., Demirtaş N. (2000). Turizm Rehberliği Değişim Yayınları, Adapazarı.
- Çakır, Arda.(2010). Profesyonel Turist Rehberlerinin Çalışma Biçimi Ve Mesleki Eğitim Süreleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişki, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Çavuş Ş., Ege Z., Çolakoğlu O.E. (2009). Türk Turizm Tarihi Yapısal ve Sektörel Gelişim. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çolakoğlu O.E., Epik F., Efendi E. (2010) .Tur Yönetimi ve Turist Rehberliği, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Değirmencioğlu, Ahmet Özdal.(1998). Türkiye' de Turist Rehberliği Eğitime Bir Yaklaşım, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gorenak, M. Gorenak, I. (2012). "Challenges In Education Of Tour Guides And Tour Managers". University of Maribor Faculty of Logistics, (45):287-296.
- Güzel, Ö. (2007). Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Hacıoğlu, Necdet. (2000). Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü, Vias A.Ş. Yayını, Bursa.

- İçöz, Orhan (1998). Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- İçöz, Orhan (2009). Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Miovic, Vesna (2011). Kavşaktaki Bilgelik. Kartolina, Denona D.O.O, Hırvatistan.
- Kuşlivan, S. Çeşmeci, N. (2002). “Türkiye’de Turist Rehberliği Eğitiminin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılması”[Bildiri] Turizm Eğitimi Konferansı, 11-13 Aralık 2002, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Mısırlı, İrfan. (2010). Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Pond, Kathleen Lingle. (1993). The Professional Guide, Dynamics of Tour Guiding. JohnWiley & Sons, Inc. USA .
- Rabotic, Branislav (2008). Tourist Guides As Cultural Heritage Interpreters: Belgrade Experience With Municipality, Serbia, Belgrade.
- Soykan, Fusun. (2002). “Profesyonel Turist Rehberliği Derslerindeki Kursların Yeniden Değerlendirilmesi ve Türkiye’nin Turizm Coğrafyası Dersine Eleştirel Yaklaşım” [Bildiri] Turizm Eğitimi Konferansı, 11-13 Aralık 2002, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şahin, Seda. (2012). Turist Rehberlerinin Kültürlerarası İletişim Yeterlilikleri: Alman, İngiliz Ve Rus Turistlerin Algılamaları. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Balıkesir.
- Temizkan, S.P., Temizkan, R., Tokay, S.(2013). “Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberi Eğitiminde Yeni Bir Paradoks”. [Bildiri] Turizmde Yenilik, 5-8 Aralık 2013, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Tetik, Nuray. (2006). Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği Ve Müşterilerin Turist Rehberlerinden Beklentilerinin Analizi (Kuşadası Örneği), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Tetik, Nuray. (2012). Turist Rehberlerinin Eko turizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Balıkesir.

İnternet Kaynakçası

<http://www.feg-touristguides.com/about-feg.html> Erişim Tarihi: (25.10.2013).

<http://www.itg.org.uk/guide-to-guiding/level-2.aspx> Erişim Tarihi: (11.12.2013).

- <http://www.wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/greek-educational-system> Erişim Tarihi: (28.10.2013).
- <http://www.din.de/cmd?level=tpl-artikel&languageid=en&cmstextid=77491>
Erişim Tarihi : (2.12.2013)
- <http://www.tureb.org.tr/GenelBilgiler.asp?id=32>, Erişim Tarihi: (18.10.2013).
- http://www.myk.gov.tr/images/articles/editor/TuristRehberi_Seviye5.pdf Erişim Tarihi: (05.12.2013).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/2013023-10.htm> Erişim Tarihi: (03.12.2013).
- http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Turizm%20Ve%20Rehberlik.pdf Erişim Tarihi: (28.10.2013).
- http://www.aro.org.tr/rehberin_rehberi.asp?id=5 Erişim Tarihi: (29.10.2013).
- <http://iro.org.tr/turist-rehberligi/rehberligin-tarihcesi> Erişim Tarihi: (10.11.2013).
- <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12908/universitelerin-turist-rehberligi-bolumleri.html> Erişim Tarihi: (28.10.2013).
- <http://ects.nevsehir.edu.tr/ects/bilgipaketi/dil/tr/bolum/181006/sayfa/1> Erişim Tarihi: (02.12.2013).
- <http://www.idari.adu.edu.tr/db/ogrencisleri/webfolders/topics/37-%20TURIZM%20ISL.ve%20OTELCILIK%20Y.O..pdf?id=252506S30QF78KXLP5RE> Erişim Tarihi: (02.12.2013).
- <http://sitr.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2013/07/Turizm-Rehberli%C4%9Fi-B%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC-Ders-Program%C4%B1-ve-Ders-%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf> Erişim Tarihi: (02.12.2013).
- <http://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/llp/start.aspx?kultur=tr-TR&Mod=1&ustbirim=21&birim=3&altbirim=1&program=2902> Erişim Tarihi: (14.12.2013).
- <http://btioyo.balikesir.edu.tr/turizmrehberligi.html>
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>
Erişim Tarihi: (01.12.2013).
- (www.wftga.com) (17 Kasım 2013)
- (guide-felicitas@A1.net), (11.12.2013).
- www.itg.org.uk, (11.12.2013).
- www.wftgo.com, (11.12.2013).
- www.kulturturizm.gov.tr (3.11.2013).
- (www.resmigazete.gov.tr, 3 Aralık 2013).
- www.osym.gov.tr (21.10.2013).